ISSN: 2149-0848

INESJOURNAL

ULUSLARARASI EĞİTİM BİLİMLERİ DERGİSİ
THE JOURNAL OF INTERNATIONAL EDUCATION SCIENCE

Firdevs SAVI ÇAKAR¹,

Mustafa KILINÇ²,

Sadık Yüksel SIVACI³

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN TEKNOLOJİ KULLANIMI VE RİSKLERİNE YÖNELİK FARKINDALIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Kabul Tarihi: 18.10.2019 **Yayın Tarihi:** 31.12.2019

Künye (APA): Savi Çakar, F., Kılınç, M., & Sivacı, S. Y. (2019). Ortaokul öğrencilerinin teknoloji kullanımı ve risklerine yönelik farkındalık düzeylerinin incelenmesi. *The Journal of International Education Science*, 21 (6), 71-87. DOI:

ÖZ

Bu çalışmanın amacı ortaokul öğrencilerinin teknoloji kullanımı ve risklerine yönelik farkındalık düzeylerinin incelenmesidir. Araştırma nitel araştırma modelinde tasarlanmış olup, katılımcıları 2017-2018 öğretim yılı ikinci döneminde Burdur Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı 2 devlet ortaokulunda eğitim ve öğretime devam toplam 99 (50 erkek, 49 kız) ortaokul öğrencisidir. Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmış ve içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Araştırma sonucunda, ergenlerin teknolojik araçlara günlük ayırdıkları zamanın yeterince uzun olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, ergenlerin teknolojiyi sık kullanma nedenleri arasında; oyun ve eğlence, bağımlılık, can sıkıntısı, eğitim ve ödev yapma, video ya da film izlemek, sosyal medya vakit geçirmek gibi nedenler belirlenmiştir. Ergenlerin ailelerinin ya da öğretmenlerinin tepki verdiğini; ergenlerin teknoloji kullanımına bağlı olarak derslerini ihmal etme ve ders başarısının düşmesi, ailede tartışma ve sıkıntılar yaşama, arkadaşlarıyla görüşememe, başka sosyal etkinliklere zaman ayıramama gibi sorunlar yaşadıkları belirlenmiştir. Ayrıca ergenlerin teknolojinin aşırı kullanımının çocuklarda olumsuz etkileri olduğunu belirttikleri; bir kısmının teknolojinin olumsuz yanları ile ilgili olarak eğitim aldıkları, eğitim almayanların eğitim almak istediği belirlenmiştir. Araştırmada ayrıca, teknoloji kullanımlarını önlemeye yönelik çalışmalara yer verilmesine ihtiyaç olduğunu belirtmişlerdir. Sonuç olarak, ergenlerin, ailelerin ve öğretmenlerin teknoloji kullanımına riskler ve önleme konusunda kapsamlı psikolojik danışma çalışmaları yapılmasının gerekli olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Ortaokul öğrencileri, teknoloji kullanımı ve riskleri, önleme ve koruma

¹ Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, firdevssavi@hotmail.com

² Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, mkilinc@mehmetakif.edu.tr

³ Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, sysivaci@mehmetakif.edu.tr

INVESTIGATION OF AWARENESS LEVELS OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS ON TECHNOLOGY USE AND RISKS

Abstract

The aim of this study is to conceptualize the level of awareness of secondary school technology regarding technology use and risks. In the case of a qualitative research model, 99 secondary school students (50 boys, 49 girls) were enrolled in 2 state secondary schools in Burdur in the second semester of 2017-2018 academic year. The description of the study was collected with a semi-structured interview form and analyzed by content analysis method. Because the research is long in the time when adolescents devote their tools. In addition, the reasons why adolescents frequently use technology; with reasons such as play and entertainment, addiction, boredom, education and homework, watching videos or movies, spending time on social media. Adolescents' families or teachers react; neglecting the lessons depending on adolescents' use of technology and decreasing the success of the lesson, having problems in the family, having problems in the family, not being able to meet with friends and using other options. Also understand that technology is negative in children; in a way that they receive training for a part of the technology as well as those who do not want to receive training. As a result, it was seen that psychological counseling studies on risky and prevention of technology use of adolescents, families and teachers are required.

Keywords: Secondary school students, technology use and risks, prevention and protection

GİRİŞ

Günümüzde teknolojinin yaşamımızın vazgeçilmez bir unsuru olduğu kabul edilirken, avantajları ve dezavantajları ile bir sorun alanı olarak da özellikle çocuklar ve ergenler açısından ciddi şekilde tartışılmaktadır. Teknoloji kullanımının insanlara birçok alanda hizmet sunması ve hayatı kolaylaştırması önemli bir etken olmakla birlikte bir dizi olumsuz riskleri de içinde barındıran bir dünya olması, çocuk ve ergenlerin bu risklerin farkında olmaması nedeniyle yetişkinlerin bu konuda bazı önlemleri almasını gerektirmektedir. Nitekim teknolojinin amacı dışında kullanılması, aşırı kullanımı ve buna bağlı yaşanan sorunlarla birlikte önemli bir problem alanı olduğu görülmektedir. Ortaokul döneminde de öğrenciler ergenliğe girişle birlikte hem ergenlik dönemi değişimleri ve sorunlarıyla başa çıkabilmek hemde serbest zaman etkinlikleri, eğlence, oyun ve sosyalleşme gibi ihtiyaçlarını karşılamak için teknoloji kullanmaya ve internete yönelmektedir. Ancak bu süreçte onları bekleyen tehlikeler ve riskler açısından konu ele alındığında ciddi sorunlarında ortaya çıktığı görülmektedir.

Teknolojinin aşırı kullanımına bağlı yaşanan en önemli sorunlardan birisi teknoloji bağımlılığıdır. Bağımlılık, kişinin kullandığı bir nesne veya yaptığı bir eylem üzerinde kontrolünü kaybetmesi ve onsuz bir yaşam sürememeye başlamasıdır. Yani kullanım ve davranışta iradenin ortadan kalkması, kişi istese de istemese de bağımlı kullanımın veya davranışını sürdürmesi anlamına gelmektedir. Bunun yanında bu kullanım ve davranış kişinin hayatının ciddi bir bölümünü kaplayarak, kişiyi yapmak zorunda olduğu işler ve ilişkiler dışında bütün vaktini ve fiziksel enerjisini büyük oranda bağımlı olduğu maddeye veya eyleme yatırır hale gelmesi söz konusudur (www.yesilay.org.tr.)

Teknoloji bağımlılığı kapsamında; televizyon, telefon, tablet, bilgisayar oyunları, oyun konsolları, internet ve sosyal medya yer almaktadır. Bağımlılığının en geniş kapsamlı alanı internet bağımlılığı, internetin aşırı ve sağlıksız kullanımı ile ilgili durumu tanımlamaktadır (Ögel, 2012). İnternetin aşırı kullanımı tanımlayan kavramlar incelendiğinde; internet bağımlılığı (Hall & Parson, 2001); problemlili internet kullanımı, interneti kötüye kullanma, siber bağımlılık

(Davis, Flett & Besser, 2002; Ögel, 2012); patolojik internet kullanımı (Davis, 2001); kompulsif internet kullanımı (Young, 1999; 2000) gibi adlandırmaların yapıldığı görülmektedir. Problemlerli internet kullanımı ise bireyin internet kullanımından dolayı günlük işlevini olumsuz etkileyen bir durum ve internet bağımlılığına sebep olan kullanım bozukluğu olarak ele alınmaktadır (Yellowlees & Marks, 2007). Çocuk ve ergenlerde problemlerli internet kullanımının ise internet kullanım süresi ve amacı, sosyo demografik özellikler, kişilik özellikleri ve aile içi ilişkiler, akademik yaşam, ruhsal bozukluklar, kişilerarası ilişkiler ve yaşam becerileri gibi faktörler etkilemektedir (Asıcı, 2018). TÜİK 2015 verilerine göre, ergenlerin internet kullanım oranının %77 olduğu belirlenmiştir.

İnternet kullanımı ve buna bağılı sorunlar tüm dünyada her geçen gün hızla artmaktadır. Bu artışın kontrol edilmesi özellikle çocuk ve ergenler için oldukça önemlidir. Problemlerli internet kullanıcısı ergenlerin sıklıkla yaşadığı sorunlar internet kullanım süresinin ve sıklığının artması nedeniyle ergenler üzerindeki olumsuz etkiler daha da artmaktadır. Ergenlerin problemlerli internet kullanıcısı olma riskinin daha yüksek olması gerçeği ülkemizde de bu durumun ciddi bir problem olduğunu göstermektedir. Yararı ve çekiciliği bu kadar açık olan teknoloji ve internet aynı zamanda ergen yönünden fiziksel, psikolojik ve sosyal bir takım olumsuzlukları beraberinde getirmekte ve ciddi bazı tehlikeleri de içermektedir (Aral & Doğan Keskin, 2018). Bu çerçevede her ne kadar ergenler için internet önemli bir bilgi kaynağı olsa da onların genel iyilik hâlini bozan pek çok olumsuzluk ile ilişkisini de göz önünde bulundurmak gerekmektedir (Goswami & Singh, 2016).

Teknoloji bağımlılığının nedenleri arasında ise genel olarak; kontrolsüz ve ölçsüz kullanımın ne olduğuna dair bilgi eksikliği, bağımlılığın sonuçlarını bilmeme veya önemsememe, merak duygusu, bağımlı arkadaş çevresi, can sıkıntısı ve yapacak daha iyi bir şey bulamama, arkadaşlarına hayır diyemem, problem çözmede yetersizlik, sosyal ilişki kurmada güçlük çekme, gerçek dünyada başarılabilen şeyleri sanal dünyada elde etmeye çalışma, dürtülerini kontrol etmekte zorlanma gibi nedenler yer almaktadır (www.yesilay.org.tr).

Birçok ergen, aşırı internet kullanımından dolayı problemlerli internet kullanıcısı haline dönüşerek, aile, eğitim ve sosyal hayatında sorunlarla karşılaşabilmektedir (Ceyhan, 2008). İnternette çok fazla zaman harcamak sosyal aktiviteleri, ilişkileri, sağlıkla, işle ya da okulla ilgili görevleri ihmal etmek, uyku ve yemek yeme alışkanlıklarının olumsuz şekilde değişmesi gibi olumsuz sonuçları da ortaya çıkarmaktadır (Spada, 2014). Bu doğrultuda ortaokul öğrencilerine teknoloji bağımlılığını önlemeye yönelik önerilen etkinlikler arasında şunlar yer almaktadır: Teknolojik cihazların kullanıldığı mekanların değiştirilmesi ve kullanım zamanlarını tam zıt saatlere kaydırmak, bağımlı olunan teknolojik cihazı ortak kullanıma açmak, ailece kullanmak, düzenli spor yapmak, yeni sosyal beceriler kazanmak, aile üyelerinden ve yakın arkadaşlardan yardım istemek, hep yapmak isteyip de vakit bulunabilen faaliyetleri yazıp sırayla yapmaya başlamak teknoloji bağımlılığından uzaklaştıracaktır (www.yesilay.org.tr)

Ergenlerde teknolojinin aşırı kullanımın en önemli nedenlerinde birisi oyun oynama olup; oyun oynama bozukluğu açısından risk altında oldukları belirtilmektedir. Oyun oynama bozukluğu insan sağlığına hem psikososyal hem de nörobiyolojik potansiyel zararları (Kuss & Griffiths, 2012) ile sık sık bilimsel çalışmalara da konu olmaktadır. Psikososyal açıdan internet ve oyun bağımlılığının ciddi düzeyde zararlı etkileri iş, eğitim, hobi, sosyalleşme, aile ile zaman geçirme, uyku, egzersiz ve spor faaliyetleri gibi birçok alanda ortaya çıkabilmektedir. Ayrıca, aşırı internet kullanımının daha fazla somatik problemler, duygusal ve davranışsal işlevsellikte

azalma, stresin artması, psikiyatrik belirtilerin görülme sıklığının artması, okul başarısının düşmesi, davranışsal problemlerde artma ve yaşam kalitesinde azalma gibi etkileriyle (Brunborg ve ark., 2014) ergenler için önemli bir sorun olduğu belirtilmektedir.

Ortaokul öğrencisi ergenler için teknoloji bağımlılığı başta olmak üzere internet ve diğer tüm bağımlılık riski taşıyan araçlara yönelik etkili önleme ve müdahale çalışmaları yapılması gerekmektedir. Bu süreçte özellikle bilinçlendirme çalışmaları, kapsamlı önleme programları ile uyum ve başa çıkma becerilerinin artırılması, teknolojinin olumsuz etkilerine odaklanan psiko eğitim programlarının önemi daha fazla vurgulanmaya başlanmıştır. Aynı zamanda bu konuda daha fazla bilimsel çalışmanın yapılması, ortaokul öğrencilerinin teknoloji kullanımının nedenlerinin ortaya koyulması ve teknoloji kullanımının ortaya çıkardığı risklere odaklanılması bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmanın amacı ortaokul öğrencilerinin teknoloji kullanımı ve risklerine yönelik farkındalık düzeylerinin incelenmesidir.

YÖNTEM

Çalışmanın Deseni

Bu araştırma nitel araştırma yöntemi ile yürütülmüştür. Nitel araştırma yöntemi adalet çalışmaları, sosyal hizmet, sağlık hizmetleri, gazetecilik, iletişim, psikoloji, antropoloji, sosyoloji, iş, eğitim ve birçok alan içerisinde ayrı olarak veya disiplinler arası etkileşimlerin yürütüldüğü bir araştırma desendir (Saldaña, 2011). Bu araştırma ortaokul öğrencilerinin teknoloji kullanımı ve risklerine yönelik farkındalık düzeylerinin incelenmesine yönelik olup, olgubilim desende tasarlanmıştır.

Araştırmanın Katılımcıları

Çalışmanın katılımcıları uygun örnekleme yöntemi kullanılarak oluşturulmuştur. Uygun örnekleme yöntemi bireylerin seçiminde ekonomi, ulaşım ve maliyet gibi etkenlerden tasarruf edilmesi temeline dayanır (Fraenkel, Wallen & Hyun, 2012). Çalışmaya Burdur ili içerisinde yer alan 2 devlet ortaokulunda eğitim ve öğretime devam toplam 99 ortaokul öğrencisi (50 erkek, 49 kız) katılmıştır. Çalışmanın araştırma grubunu 5. sınıftan 23, 6. sınıftan 22, 7. Sınıftan 34 ve 8. sınıftan 20 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 12.52'dir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri ortaokul öğrencilerinin teknoloji kullanımı ve risklerine yönelik farkındalık düzeylerinin belirlenmesi amacı ile nitel araştırma desende sıklıkla kullanılmakta olan, araştırmacılar tarafından hazırlanan ve dokuz sorudan oluşan bir yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Görüşme formu, araştırmanın amacı doğrultusunda ilgili alan yazın taranarak hazırlanmış, 2 akademisyenin görüşleri alınarak oluşturulmuş ve iki bölümden oluşmaktadır. İlk olarak ortaokul öğrencilerini tanımlayıcı bilgilere yer verilmiş, bu kapsamda öğrencilerin yaşı, cinsiyeti, sınıf düzeyi, anne ve babanın mesleği, eğitim durumları ve aylık gelirleri belirlenmeye çalışılmaktadır.

İkinci bölümde ortaokul öğrencilerinin teknoloji kullanımı ve risklerine yönelik farkındalık düzeylerinin belirlenmesine yönelik sorulara yer verilmektedir. Bu bölümde; teknolojik alet olarak ne kullanıldığı ve ne kadar süreye yer verildiği, teknolojinin kullanım amaçları, araştırmaya katılan öğrencilerin teknolojik aletleri kullanımı sırasında sosyal çevrelerinden uyarı alıp almadığı, teknolojinin çok kullanılmasının öğrencilere verdiği zararların neler olabileceği, teknolojinin çok kullanılmasının sebepleri, teknoloji bağımlılığının tanımı, teknolojinin olumsuz

yanlarından korunma yolları ve bu korunma yollarına yönelik herhangi bir eğitim alıp almadığı ve öğrencilerin teknolojinin çok kullanımının verdiği zararlara ilişkin yapılması gerekenlere yönelik düşüncelerinin yer aldığı açık uçlu sorular yer almaktadır.

Veri Toplama Süreci

Araştırma 2017-2018 eğitim-öğretim döneminde ortaokula devam eden 99 ortaokul öğrencisine kendi sınıflarında grup olarak uygulanmıştır. Veri toplama sürecinden önce gerekli izinler alınmış, uygulamada araştırmanın amacı ve kapsamı konusunda katılımcı öğrencilere bilgi verilmiş ve sadece gönüllü öğrenciler çalışmaya dahil edilmiştir. Verilerin toplanma süreci ortalama olarak 20 dakikalık sürede tek bir oturumda tamamlanmıştır.

Veri Analizi

Araştırmanın verilerinin analizinde ortaokul öğrencilerinin, yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorulara verdikleri yanıtlar içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. İçerik analizinde öncelikle araştırmacılar tarafından açık uçlu sorulara verilen yanıtları ayrı ayrı okunarak kodlar ve temalar belirlenmiş, bu kodlar ve temalar karşılaştırılarak aykırılık olan temalar tekrar gözden geçirilmiş, kodlayıcılar arasındaki güvenirlik sayısı (Güvenirlik= Uzlaşma Sayısı/Uzlaşma+ Uzlaşmama sayısı) hesaplanmıştır (Tavşancıl & Aslan, 2001). Buna göre belirlenen kodlar için güvenirlik katsayısı. 84 olarak belirlenmiştir. Ortaokul öğrencilerinin sorulara verdikleri yanıtlar hangi kodla örtüşüyorsa o kodun frekansı “bir” kabul edilmiş ve bu işlem bütün yanıtlar için tekrarlanmıştır.

BULGULAR

Araştırmanın bulguları ilk olarak katılımcıları tanımlayıcı bulgular verilmiş daha sonra içerik analizi sonuçları olmak üzere tablolar halinde verilmektedir.

1-Katılımcıları Tanımlayıcı Bilgiler Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1. Ergenlerin Sosyo Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Sosyo Demografik Özellikler	Gruplar	n	%
Cinsiyet	Kadın	49	49.49
	Erkek	50	50.51
Yaş	11 yaş	20	20.20
	12 yaş	25	25.25
	13 yaş	20	20.20
	14 yaş	34	34.35
Sınıf düzeyi	5. sınıf	23	23.23
	6. Sınıf	22	22.22
	7. Sınıf	24	24.24
	8. Sınıf	20	20.21
Anne Öğrenim Düzeyi	İlkokul	17	17.17
	Ortaokul	20	20.21
	Lise	42	42.42
	Üniversite	29	29.29
Baba Öğrenim Düzeyi	İlkokul	21	21.21
	Ortaokul	23	23.23
	Lise	35	35.35

	Üniversite	29	29.29
Baba mesleği	İşçi	24	24.24
	Memur	45	45.45
	Serbest Meslek	30	30.30
Anne mesleği	Çalışan	36	36.36
	Ev hanımı	63	63.63

Tablo 1’de görüldüğü gibi, ortaokula devam eden ergenlerin cinsiyete göre dağılımlarının erkek 50 (%50.50) ve kız 49 (%49.50) şeklinde olduğu; ergenlerin 20’si (%20.20) 11 yaşında, 25’i (% 25.25) 12 yaşında, 20’si (%20.20) 13 yaşında ve 34’ü (%34.35) 14 yaşında olup yaş ortalaması 12.52’dir. Ergenlerin, 23’ünün (% 23.23) 5. sınıf, 22’sinin (%22.22) 6. Sınıf, 24’ünün (%24.24) 7. Sınıf ve 20’sinin (%20.20) 8. Sınıf olduğu görülmektedir. Aile gelir düzeyi incelendiğinde ergenlerin 17’sinin (%17.17) aile gelir düzeyinin 2500 TL ve altında; 48’inin (%48.48) 2500-5000 TL arasında; 34’ünün (%34.34) ise 5000 TL ve üzerinde gelir düzeyine sahip olduğu belirlenmiştir. Anne öğrenim düzeyi incelendiğinde; ergenlerin annelerinin 17’si (% 17.17) ilkokul mezunu; 20’si (%20.20) ortaokul mezunu, 42’si (%42.42) lise mezunu ve 29’u (%29.29) üniversite mezunudur. Babaların ise 21’i (%21.21) ilkokul, 23’ü (%49.50) ortaokul, 35’i (%35.35) lise ve 29’u (%29.29) üniversite mezunudur. Babaların 24’ü (%24.24) işçi, 45’i (%45.45) memur ve 30’u (%30.30) serbest meslek sahibidir. Annelerin 36’sı (%36.36) çalışırken 63’ünün (%63.63) ev hanımı olduğu belirlenmiştir.

2-Araştırma kapsamında yer alan yarı yapılandırılmış soru formuna öğrencilerin verdikleri cevaplara ilişkin içerik analizi sonuçları sırasıyla tablolar halinde verilmektedir.

2-Ergenlerin Teknolojik Aletleri Kullanma Süreleri ile İlgili Bulgular

Öğrencilerin teknolojik aletleri bir günlük kullanım süreleri saat cinsinden sorulmuştur. Alınan cevaplara ilişkin değerler ve örnek katılımcı cevapları Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Öğrencilerin Teknolojik Aletleri Kullanma Süreleri*

Teknolojik alet	Cevap Sayısı (f)	Ortalama Kullanım Süresi (Günlük/Saat)
Bilgisayar veya Tablet	70	1,57
Cep Telefonu	84	2,26
Televizyon	87	2,52
Playstation vb. oyun araçları	27	1,59

* Bir öğrenci birden fazla teknolojik alet tercihinde bulunabilmiştir.

Tablo 2’ye göre, çalışma grubunda yer alan 99 öğrenciden 87/sinin televizyon izlediğini belirttiğini ve ortalama televizyon izleme süresinin 2,52 saat olduğunu göstermektedir. Bununla beraber öğrencilerin 70’i bilgisayar ya da tablet kullanırken; günlük ortalama kullanım süresi 1.57 saattir. 84 öğrenci cep telefonu kullandığını belirtirken; günlük ortalama kullanım süresi 2.26 saattir. Son olarak Playstation vb. oyun araçları ile vaktini geçirdiğini söyleyen 27 öğrencinin günlük ortalama kullanım süresi ise 1.59 saat olarak belirlenmiştir. Araştırma bulgularına göre ergenler günlük hayatlarında en çok televizyon, arkasından cep telefonu, bilgisayar ve oyun araçları karşısında vakit geçirmektedirler.

2-Ergenlerin Teknolojik Aletleri Kullanım Amaçları ile İlgili Bulgular

Ergenlerin teknolojik aletleri kullanım amaçları ile ilgili bulgular Tablo 3’te gösterilmektedir.

Tablo 3. Ergenlerin Öğrencilerin Teknolojik Aletleri Kullanım Amaçları

Temalar	(f)	Örnek katılımcı cevapları
Eğitim, Ödev ve Araştırma yapmak	86	K15 (Ödevlerimi yapmak için kullanıyorum) E22 (Araştırma yapıyorum)
Oyun ve Eğlence	79	K35 (Oyun için kullanıyorum) E12 (Eğlenmek için ve oyun oynuyorum)
Boş Zamanları Değerlendirmek	62	K52 (Zaman geçirmek için kullanıyorum) E2 (Arkadaşlarımla vakit geçirmek için)
Sohbet Etmek	73	K42 (Arkadaşlarımla konuşmak için kullanıyorum) E3 (Arkadaşlarına konuşmak)
Sosyal Medyayı Kullanmak	60	K5 (Facebook ve sosyal medyayı için kullanıyorum) E33 (Sosyal Medyayı takip etmek için)
Müzik Dinlemek	59	K18 (Müzik dinlemek için kullanıyorum) E92 (Müzik ve klipler için kullanıyorum)

* Bir öğrenci birden fazla teknolojik alet kullanım amaç tercihiinde bulunabilmiştir.

Tablo 3'te görüldüğü gibi, araştırmaya katılan 99 öğrenciden 86'si teknolojiyi eğitim, ödev ve araştırma yapmak amacıyla kullandığı belirtmektedir. Bununla beraber teknolojiyi oyun ve eğlence amaçlı kullanan öğrenci sayısı 79; boş zamanlarını değerlendirmek için kullanan öğrenci sayısı 62, sohbet etmek için kullanan öğrenci sayısı 73, sosyal medya amaçlı olduğunu belirten öğrenci sayısı 60 ve müzik dinlemek amaçlı olduğunu belirten öğrenci sayısı 59 olarak belirlenmiştir.

3-Teknolojik Aletleri Uzun Süre Kullanma ile İlgili Olarak Ailelerinin ve Öğretmenlerinin Tepkileri ile İlgili Bulgular

Öğrencilere teknolojik aletleri kullanma konusunda ailelerinin ve öğretmenlerinin tepkileri sorulmuş ve öğrencilerin büyük bölümü herhangi bir ceza almadığını belirtirken, bazıları ceza yerine sınav zamanlarında teknolojik aletleri kullanmalarının yasaklandığını; bazıları ise küçük sözlü uyarı aldıklarını belirtmişlerdir. Bununla beraber bazı öğrenciler telefondan bir müddet uzak kalma olarak ceza aldıklarını belirtmişlerdir. Sadece bir öğrenci “*Bir hafta telefon ile oynamam yasaklandı*” şeklinde cevap verirken, bir öğrenci de “*Sınavlarımı etkilediği için cep telefonumu geçici olarak elimden aldılar*” şeklinde cevap vermiştir.

4-Teknolojiye Ayrılan Zamanın Çok Olmasından Dolayı Yaşanılan Sorunlar ile İlgili Bulgular

Öğrencilere teknoloji kullanımına çok zaman ayırdıklarından dolayı ne gibi sorunlar yaşadıkları sorulmuş ve verilen cevaplara ilişkin frekanslar Tablo 4’de gösterilmiştir.

Tablo 4. Teknolojiye Ayrılan Zamanın Çok Olmasından Dolayı Yaşanılan Sorunlar

Temalar	(f)	Örnek Katılımcı Cevapları
Derslerimi ihmal ettim ve ders başarımla düştü.	46	K1 (Derslerimi ihmal ettim ve başarımla düştü) E2 (Ders başarımla düştü)
Ailemle tartışma ve sıkıntılar yaşadım.	23	K5 (Ailemle tartışıyorum) E4 (Ailemle tartışmalar yaşadım)
Arkadaşlarımla görüşemedim.	16	K75 (Arkadaşlarımı ihmal ettim) E8 (Arkadaşlarımla daha az aradım)
Başka sosyal etkinliklere artık zaman ayıramıyorum.	8	K36 (Teflonumdan bir şeyler izliyorum) E7 (Boş zamanlarımı genellikle bilgisayar oynayarak geçiriyorum)
Teknolojiyi çok fazla kullandığım için ailem ceza veriyor.	6	K95 (Ailem sık sık uyarıyor) E16 (Ailemde tartışma yaşıyorum)
Sadece internet ve teknolojik araçlar bana yetiyor. Başka bir şey yapmaya ihtiyacım yok.	5	K11 (Telefonum bana yetiyor. Başka şeylere ihtiyacım yok) E22 (Telefonsuz yaşayamam)

Çok zaman ayırmadığım için sorun yaşıyorum.	4	K13 (Kendime süre koyuyorum ve sorun yaşıyorum) E6 (Çok az kullanıyorum)
---	---	---

* Bir öğrenci birden fazla tercihte bulunabilmiştir.

Tablo 4’te görüldüğü gibi, 46 öğrenci “derslerimi ihmal ettim ve ders başarımlarım düştü” şeklinde cevap verirken, “ailemle tartışma ve sıkıntılar yaşadım” şeklinde cevap verenlerin sayısı ise 23’tür. 16 öğrenci arkadaşlarıyla görüşemediğini belirtirken, 8 öğrenci başka sosyal etkinliklere artık zaman ayırmadığını ifade etmiştir. Bununla beraber 5 öğrenci de sadece internet ve teknolojik araçların yettiğini ve başka bir şey yapmaya ihtiyacının olmadığını; 6 öğrenci teknolojiyi çok fazla kullandığı için ailesinden ceza aldığını ifade etmişlerdir. 4 öğrenci ise teknolojiye çok zaman ayırmadığı için sorun yaşamadığını belirtmiştir.

5- Ergenlerin Teknolojiyi Sık Kullanma Nedenleri ile İlgili Bulgular

Ergenlere teknolojiyi sık kullanma nedenleri sorulmuş elde edilen bulgular Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5. Çocukların Teknolojiyi Sık Kullanma Nedenleri

Temalar	(f)	Örnek Katılımcı Cevapları
Oyun ve eğlence	43	K19, E17 (Oyun ve eğlence için kullanıyorum)
Bağımlılık	23	K10 (Bağımlı oldukları için kullanıyorlar) E19 (Çok kullananlar bağımlı olmuşlar)
Can sıkıntısı	22	K14, E20 (yapacak bir şey bulamama)
Eğitim ve ödev	20	K21, E24 (Eğitim için)
Video ya da film izlemek	18	K37, E61 (Video ya da film izlemek)
Sosyal medya	16	K50, E51 (Facebook için)
Vakit geçirmek	15	K13 (Kendimi oyalamak) koyuyorum E26 (İyi vakit geçirmek)
Müzik dinlemek	13	K39, E30 (Müzik ve klip izliyorum)
Merak	11	K13, E47 (Merak ettiklerime bakmak için)
Sosyal aktivite eksikliği, çocukların dışarıda oyun oynayamaması	8	K32 (Sosyal aktivite eksikliği) E6 (çocukların dışarıda oyun oynayamaması)
Aile büyüklerinin hatalı davranışı ve büyüklerinden görmeleri	8	K75, E8 (Anne babalar çocukların anlamıyorsa)
Sohbet	7	K35, E6 (Arkadaşlarımla sohbet etmek)
İlgi çekici olması	7	K13 (Benim internet ilgimi çeken çok şey oluyor)
Yalnızlık, arkadaşsızlık	6	E6 (Yalnız kalınca yapacak şey bulamıyorum ve internete giriyorum)
Arkadaşlarından gördüğü için	5	K13 (Tüm arkadaşları oynuyor)
Araştırma yapmak	5	E6 (Ödevlerimi araştırıyorum)
İlgi çekmek	4	K13, E32 (Çevresindekilerin ilgisini çekmek için)
Sosyal fobi	1	E6 (Sosyal fobisi olanlar daha çok kullanıyor)

*Bir öğrenci birden fazla gerekçe yazabilmiştir.

Tablo 5’te görüldüğü gibi, teknolojiyi sık kullanma nedenlerinin; oyun ve eğlence (n=43) bağımlılık (n=23), can sıkıntısı (n=22), eğitim ve ödev yapma (=20), video ya da film izlemek (n=18), olduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra diğer nedenler arasında “sosyal medyayı kullanma, vakit geçirme, müzik dinleme, merak, sosyal aktivite eksikliği ya da çocukların dışarıda oyun oynayamaması, aile büyüklerinin hatalı davranışları ve çocukların bu davranışları büyüklerinden görmeleri, teknolojik araçların ilgi çekici olması, sohbet etmek, yalnızlık, arkadaşsızlık, araştırma yapmak, arkadaşlarından gördüğü için, ilgi çekme ve sosyal fobi” gibi nedenler belirlenmiştir.

6-Teknoloji Bağımlılığının Tanımı ve Belirtileri ile İlgili Bulgular

Araştırma kapsamında öğrencilere “teknoloji bağımlılığının ne olduğu sorulmuş” ve tanımını yapmaları istenmiş; ayrıca, “teknoloji bağımlılığının belirtilerinin neler olabileceği”

sorulmuştur. Öğrencilerden alınan cevaplar incelendiğinde, teknoloji bağımlılığının tanımı ile ilgili olarak “teknolojiye fazla zaman ayırmak, bilgisayarda veya cep telefonunda oyun oynamak, teknoloji yüzünden sosyal yaşamdan ayrı kalmak ve teknolojiden uzak duramamak” şeklinde cevaplar vermişlerdir. Bununla beraber öğrenciler teknoloji bağımlılığının belirtilerini “derslerden uzak kalmak ve başarısız olmak, sağlığın bozulması ve teknolojinin bireyleri kendine hapsedmesi” şeklinde ifade etmişlerdir.

7-Teknolojinin Olumsuz Yanları ile İlgili Eğitim Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında öğrencilere okulda teknolojinin olumsuzlukları, içerdiği riskli durumlar ve korunma yolları hakkında bilginin ya da dersin alınıp alınmadığı, seminere veya konferansa katılıp katılmadıkları; katıldılarsa nerede olduğu; eğitime katılmadılar ise bilgi almak isteyip istemedikleri sorulmuştur. Son olarak da ailelerin konu ile ilgili olarak öğrencileri bilgilendirip bilgilendirmedikleri ve arkadaşlarından konu ile ilgili bilgi alıp almadıkları sorulmuş, elde edilen bulgular Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6. Öğrencilerin Teknolojinin Olumsuz Yanları İle İlgili Eğitim Alma Durumu*

Seminere/ Konferansa Katılma Durumu		Nerede katıldınız?	Bilgi İsteği	Alma	Ailenin Bilgilendirmesi	Arkadaşlardan Öğrenme
Evet	Hayır	Okul				
55	44	48	40	45	38	

*Öğrenciler aynı anda birden farklı seçeneği işaretlemişlerdir.

Tablo 6’da görüldüğü gibi, araştırmaya katılan öğrencilerden 55’i teknolojinin olumsuz yanları ile ilgili olarak seminere/ konferansa katıldığını belirtirken 44’ünün katılmadığı; 48 öğrenci bu eğitimin okulda öğretmenleri tarafından yapıldığını belirtmişlerdir. Bunun yanında eğitim almayan öğrenciler içerisinde 40 öğrencinin konu ile ilgili olarak eğitim almak istediğini belirtmiştir. 45 öğrenci aile içinde gerekli bilgilendirmenin yapıldığını ifade etmişlerdir. 38 öğrenci arkadaşlarından konu ile ilgili bilgi aldığını belirtmiştir.

8-Teknolojinin ve İnternetin Çocuklara Verdiği Zararlar ile İlgili Bulgular

Öğrencilere teknolojinin ve internetin çocuklara zararları ile ilgili düşüncelerine ilişkin bulgular Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Teknolojinin ve İnternetin Çocuklara Verdiği Zararlar

Temalar	(f)	Örnek Katılımcı Cevapları
Bedensel hastalıklara neden olabilme	82	K48, E58 (hastalıklara neden oluyor)
Bağımlılık yapma	73	K48, E58 (Bağımlılık yapıyor)
Derslerdeki başarısızlık	73	K15, E12 (Ders notları düşürüyor)
Uykusuzluk	52	K5, E93 (Uykusuzluk yapıyor)
Sosyal yaşamın bozulması ve asosyalite	40	K76, E82 (Arkadaşlıkları bozuluyor)
Kendisine veya başkalarına zarar verme	32	K48 (Bazıları intihar ediyor) E59 (Saldırgan oluyorlar)
Ruhsal hastalıklara neden olabilme	32	K41, E87 (Bağımlılık yapıyor)

*Bir öğrenci birden fazla zarar yazabilmiştir.

Tablo 7’de görüldüğü gibi, 82 öğrenci teknoloji ve internetin çocuklarda bedensel hastalıklara neden olduğu (göz bozukluğu, baş ağrısı, bel ağrısı ve obezite), 73 öğrenci bağımlılık yaptığını, 52 öğrenci uykusuzluk gibi zararları olduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte, 32 öğrenci oyunların içeriğinden dolayı (şiddet içeren oyunlar) çocukların kendilerine (intihar) veya

başkalarına zarar verebilme ihtimalinin olduğunu belirtmişlerdir. 32 öğrenci ruhsal sağlıklarına (korku, panik atak, öfke) olumsuz etki yapabileceğini ifade etmiştir. 73 öğrenci teknoloji ve internetin çocukların derslerinde başarısızlık yaşama (ders notlarının düşmesine ve derslere yönelik konsantrasyonlarının düşmesine neden olabileceğini); 32 öğrenci teknoloji ve internetin kendine veya başkalarına zarar verme şeklinde zararlı sonuçlarının olduğunu; 40 öğrenci teknoloji ve internetin insanların sosyal yaşamlarının bozulması ve asosyallik (aile, arkadaş ve öğretmenlerle sorun yaşama, yalnız kalma, arkadaş bulamama, insan ilişkilerinde çekingenlik) gibi zararları olduğunu belirtmiştir.

9-Çocukların Teknoloji Kullanımlarını Önlemeye Yönelik Alınacak Tedbirler ile İlgili Bulgular

Öğrencilere çocukların teknoloji kullanımlarını önlemeye yönelik alınacak tedbirlerin neler olabileceği sorulmuştur ve elde edilen bulgular Tablo 8’ de gösterilmiştir.

Tablo 8.Çocukların Teknoloji Kullanımlarını Önlemeye Yönelik Alınacak Tedbirler

Temalar	(f)	Örnek Katılımcı Cevapları
Teknolojiye ayrılan zamanı planlama ve kurallar koyma	78	K57, E17 (Zaman sınır koyulmalı)
Ceza verme	73	K39, E49 (Ceza verilmeli)
Uyarıma	64	K55, E61 (Çocuklar uyarılmalı)
Sosyal aktivitelere yönlendirme	58	K31, E22 (Spora ve müziğe yönlendirilebilir)
Aile içinde bilgilendirme	46	K27, 33 (Aileler bilgi verilmeli)
Seminer, konferans gibi eğitimler düzenleme	32	K13 (Konferans verilmeli) E53 (Eğitim verilmeli)

*Bir öğrenci birden fazla tedbir yazabilmiştir.

Tablo 8’de görüldüğü gibi, çocukların teknoloji kullanımlarını önlemeye yönelik alınacak tedbirler içerisinde; 78 öğrenci teknolojiye ayrılan zamanın planlanması ve kuralların konulması gerektiğini; 73 öğrenci çocukların teknoloji ve internet ortamından ayrılamama durumlarında ceza verilmesi gerektiğini ifade etmektedirler. 64 öğrenci teknoloji kullanımlarını önlemeye yönelik uyarıların verilmesini ve mümkünse yeni hobi edinme, spor faaliyetlerine katılma ve arkadaşlarıyla vakit geçirme gibi sosyal aktivitelere yönlendirilmeleri gerektiğini bildirmişlerdir. Ayrıca 32 öğrenci çocukların teknoloji kullanımlarını önlemeye yönelik alınacak tedbirler içerisinde seminer, konferans gibi eğitimler düzenlenmesini ve 46 öğrenci de aile içinde bilgilendirme gibi eğitimler üzerine durulması gerektiğini belirtmiştir.

TARTIŞMA

Araştırmada ergenlerin zaman geçirdikleri teknolojik araçların sırasıyla en çok televizyon, sonra bilgisayar/tablet, cep telefonu ve son olarak Playstation vb. oyun araçları olduğu belirlenmiştir. Yapılan diğer çalışmalarda elde edilen sonuçlar incelendiğinden, 6-15 yaş grubundaki çocukların %60,5’i bilgisayar, %50,8’i internet ve %24,3’ü cep telefonu kullandığı (TÜİK, 2015); ergenlerin özellikle internete bağlanmada cep telefonu, sabit bilgisayar ve taşınabilir bilgisayarın sıklıkla kullanıldığı tespit edilmiştir (Günlü & Ceyhan, 2017).

Ergenlerin kullandıkları teknolojik araçları kullanım süre ortalamaları incelendiğinde, öğrencilerin günlük hayatlarında teknolojik araçlara ayırdıkları zamanın tüm teknolojik araçları kullanım süreleri birlikte ele alındığında yeterince uzun olduğu şeklinde yorumlanabilir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK, 2013) verilerine göre 16-74 yaş grubu bireylerin %87,1’i evde internet

kullanırken; bu bireylerden hemen her gün veya haftada en az bir defa düzenli internet kullanıcısı olanların oranı %94,2'dir. Günlü & Ceyhan (2017) tarafından yapılan bir çalışmaya göre, ergenlerin günlük ortalama internet kullanım süresi 3.42 saat olarak belirlenirken; diğer bazı çalışmalarda da her dört ergenden birinin beş saat ve üzerinde internet kullandığı, dolayısıyla bu sonucun günlük ortalama internet kullanım süresi açısından önemli olduğu sonucu ortaya çıkmıştır (Çınar, 201). Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından (2013) yapılan “Gençlik ve Sosyal Medya Araştırmasında” 15-29 yaş arası gençlerin sosyal medya ile ilgili tutum ve davranışlarını anlamak amacıyla, Temmuz-Eylül 2013 tarihleri arasında niceliksel araştırma yöntemi kullanılarak online olarak gerçekleştirilmiş, toplam 26 ilden 2057 genç ile görüşme yapılmıştır. Araştırmaya katılan internet kullanıcısı gençlerin %96'sı aynı zamanda sosyal medya kullanıcısı olup, %86'sı sosyal medyaya günde en az bir kere; %72'si ise her gün birkaç kere bağlanmakta, her üç gençten birisinin sosyal medyada en az üç saat geçirdiği belirlenmiştir. Özellikle 15-17 yaş grubunda bu oranın daha yüksek olduğu, araştırmaya katılan gençlerin %13'ü sosyal medyada 6 saat ve üzeri vakit geçirdiği ortaya koyulmuştur (<http://www.gsb.gov.tr/>). Bu sonuçlarda da ergenlerin teknoloji kullanımına ayırdıkları sürenin genel olarak yüksek olduğu vurgulanmaktadır.

Araştırmanın diğer bulgusu ergenlerin teknolojiyi sık kullanma nedenlerinin sırasıyla; oyun ve eğlence, bağımlılık, can sıkıntısı, eğitim ve ödev yapma, video ya da film izlemek, sosyal medya vakit geçirmek, müzik dinlemek, merak, sosyal aktivite eksikliği ya da çocukların dışarıda oyun oynayamaması, aile büyüklerinin hatalı davranışları ve büyüklerinden görmeleri, ilgi çekici olması, sohbet, yalnızlık, arkadaşsızlık, araştırma yapmak, arkadaşlarından gördüğü için, ilgi çekmek ve sosyal fobi olduğunu belirtmişlerdir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde; ergenlerin internet kullanım amaçlarının ilk sırada “eğlenmek/ vakit geçirmek” (%66,08), ikinci sırada “iletişim kurmak” (%19,59) ve üçüncü sırada “bilgi elde etmek” (%16,18) olduğu tespit edilmiştir (Günlü & Ceyhan, 2017). Bir diğer çalışmada elde edilen sonuçlarda; gençlerin %60'ı sosyal medyayı en çok eğlence amacıyla, %59'u ise bilgi alma/sağlama amacıyla kullandığını belirtiyor. Buradan yola çıkarak, sosyal medyanın gençler açısından sadece eğlence değil aynı zamanda geleneksel medyanın alternatifi olduğu görülmektedir. Sosyal medya, gençlerin yaklaşık yarısı için aynı zamanda serbest zaman geçirme, iletişim kurma, gündem, takip etme/gündem yaratma ve eğitim-öğretim-araştırma anlamına da geliyor (<http://www.gsb.gov.tr/>).

Vural ve Bat (2010) tarafından yapılan çalışmada da, sosyal medya ortamlarının “zaman geçirmek ve çevrimiçi sohbet” amaçlı kullanıldığı ve temelde “eğlence ve paylaşım” amaçlı kullanım daha yağın olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar teknolojinin kullanımının yarar sağlayıcı işlevlerinin yanı sıra olumsuzluklarına da odaklanılmasının gerekli olduğunu göstermektedir. Nitekim gençlerin teknolojiyi daha çok eğlence ve serbest zaman etkinliği olarak kullandığı, bunun da ergenlerin bu dönemde sağlıklı sosyal ilişkiler kurabilecekleri koşulların ve sosyal/kültürel etkinliklerin artırılmasına ihtiyaç duyulduğu şeklinde değerlendirilebilir.

Öğrencilerin teknolojik aletleri kullanmaya çok zaman ayırdıklarında ailelerinin ya da öğretmenlerinin gösterdikleri tepkiler arasında; herhangi bir ceza vermeme, ceza yerine sınav zamanlarında teknolojik aletleri kullanmalarının yasaklanması, küçük sözlü uyarılar verme, ya da cezalandırma şeklinde bulgular elde edilmiştir. Bu konuda ailelerin ve öğretmenlerin bu durumu ya görmezden geldikleri ya da ceza vermekten öteye gidemedikleri, bu tepkilerinde teknoloji kullanımını önlemede çok etkili olmayacağı düşünülmektedir. Nitekim teknoloji ve internet bağımlılığının, özellikle 12-18 yaş aralığı için önemli bir risk hâline geldiği (Öztürk, Odabaşoğlu, Eraslan, Genç & Kalyoncu, 2007), sağlıklı bilgisayar kullanımı konusundaki bilgi

düzeylerinin düşük olduğu, hem ilköğretim hem lise öğrencilerinin %60'ı ve ortaokul öğrencilerinin %30'una bilgisayarın sağlıklı kullanımı ile ilgili herhangi bir bilgi verilmediği belirlenmiştir. Bu durum çocukların yanı sıra toplumun ilgili kesimlerinin de sağlıklı bilgisayar kullanımı konusunda yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadığını; bu konuda etkili önleme ve müdahale çalışmaları yapılması gerektiğini açıkça göstermektedir. Bu çalışmalar kapsamında çocuk ve ergenlerin yanı sıra, ailelerin ve öğretmenlerin, yöneticilerinde de sağlıklı tutum ve davranış geliştirmelerine yönelik psikoeğitim programlarına gereksinim duyulduğu açıkça görülmektedir.

Ergenlerin teknoloji kullanımına bağlı olarak yaşadıkları sorunlar arasında; en sıklıkla derslerini ihmal etme ve ders başarısının düşmesi, ailede tartışma ve sıkıntılar yaşama, arkadaşlarıyla görüşememe, başka sosyal etkinliklere zaman ayıramama gibi sorunlar belirlenmiştir. Teknolojiyi aşırı kullanmanın olumsuz etkilerine ilişkin bulgularda ise teknolojinin çocuklarda bedensel hastalıklar (göz bozukluğu, baş ağrısı, bel ağrısı ve obezite), bağımlılık, uykusuzluk; oyunların içeriğinden dolayı (şiddet içeren oyunlar) kendine (intihar) veya başkalarına zarar verme; ruhsal sorunlar (korku, panik atak, öfke); derslerde başarısızlık (ders notlarının düşmesi ve derslere yönelik dikkatlerinin azalması); sosyal yaşamın bozulması ve asosyallik (aile, arkadaş ve öğretmenlerle sorun yaşama, yalnız kalma, arkadaş bulamama, insan ilişkilerinde çekingenlik) gibi zararları olduğu belirtilmiştir. Yapılan çalışmalarda da teknolojinin ve internetin sağlıksız kullanımının ergenlerin gelişiminde olumsuz etkilere yol açtığı (Ceyhan & Ceyhan, 2011); sanal ortamda karşılaşılan şiddet, cinsellik gibi riskli oyunlar ve görsel içeriklerin etkisinde kaldıkları (Cansever, 2013), depresyon, yalnızlık, sosyal çevreden kendini soyutlama gibi problemlerin ortaya çıktığı belirtilmektedir (Subrahmanyam & Lin, 2007). Tüm bu zararlar göz önüne alınarak kapsamlı koruyucu ve önleyici çalışmaların yapılması gerekmektedir. Bu kapsamda teknolojiyi aşırı kullanmanın nedenlerini, çocuk ve ergenler üzerindeki kısa dönem ve uzun dönem etkilerini ortaya koymaya ve etkili başa çıkma becerileri kazandırılmasına yönelik önleyici okul PDR uygulamaları yapılmalıdır. Bu kapsamda, hem birincil düzeyde temel önleme çalışmalarının yapılması hem de risk altındaki çocuklara yönelik müdahalelerin yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Araştırma kapsamında ergenlerin teknoloji bağımlılığını tanıma ve belirtileri ile ilgili olarak elde edilen bulgularda, teknoloji bağımlılığını; teknolojiye fazla zaman ayırmak, bilgisayarda veya cep telefonunda oyun oynamak, teknoloji yüzünden sosyal yaşamdan ayrı kalmak ve teknolojiden uzak duramamak olarak tanımladıkları belirlenmiştir. Bununla birlikte teknoloji bağımlılığının belirtilerini, derslerden uzak kalmak ve başarısız olmak, sağlığın bozulması ve teknolojinin bireyleri kendine hapsedmesi olarak ifade etmişlerdir. Ayrıca, internetinde bilgi elde etme aracı, yararlı, hem yararlı hem de zararlı olduğu biçiminde görüşlerde ortaya çıkmıştır. Ergenlerin bir kısmının teknolojinin olumsuz yanları ile ilgili olarak eğitim aldıkları, okulda seminer veya konferansa katıldıkları, bu eğitimin okulda öğretmenler tarafından yapıldığını belirtmişlerdir. Bunun yanında eğitim almayan öğrenciler konu ile ilgili olarak eğitim almak istediğini belirtmiştir. Tüm bu bulgulara genel olarak bakıldığında, internet ve diğer teknolojik araçlar, çocuk ve ergenlerin dünyayı keşfetmelerine, öğrenme ve eğlenmelerine uygun bir ortam sağlarken; çocuklara yönelik gözlenen birtakım ciddi risklerin de varlığı unutulmamalıdır. Birçok çocuğun internet yoluyla kandırıldığı ve istismara uğradığı görülmektedir (Şahin, 2007). Bu konuda ergenlerin teknolojik araçlar ve internet kullanımında gerçekçi bir değerlendirme yapabilmelerinin önemli olduğu, kendilerini teknolojinin olumsuz etkisinden korumak için farkındalıklarının artırılmasına ihtiyaç duydukları, bu amaçla bu konuda

kapsamlı çalışmaların yapılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir. Bu kapsamda teknoloji kullanımının riskleri ve korunma yolları konusunda kapsamlı psikoeğitim programlarının yapılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada ayrıca, çocukların teknoloji kullanımlarını önlemeye yönelik alınacak tedbirler arasında; teknolojiye ayrılan zamanın planlanması ve kuralların konulması, ceza verilmesi, önlemeye yönelik uyarıların verilmesi, yeni hobi edinme, spor faaliyetlerine katılma ve arkadaşlarıyla vakit geçirme gibi sosyal aktivitelere yönlendirilmeleri, seminer, konferans gibi eğitimler düzenlenmesi ve öğrenci de aile içinde bilgilendirme gibi eğitimler üzerine durulması gerektiği belirlenmiştir. Tüm bu bulgular ergenlerin teknoloji kullanımının nedenleri ve sonuçlarını kapsamlı olarak öğrenmeye, aynı zamanda daha nitelikli zaman geçirebilecekleri, sosyal ilişkilerini ve yaşam becerilerini geliştirebilecekleri ortamlara ihtiyaç duydukları şeklinde yorumlanabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak, çocuk ve ergenlerin teknolojiyi aşırı kullanıma oranlarının diğer çalışmalarda da vurgulandığı gibi yüksek olduğu, teknolojinin aşırı kullanımına bağlı olarak yararlarından çok olumsuz etkilerine daha fazla maruz kaldıkları, bu konuda kapsamlı bilgilendirme ve önleme çalışmalarının yapılmadığı, öğretmenlerin ve ebeveynlerin bu konuya daha fazla odaklanması gerektiği, okul temelli önleme çalışmalarına, ihtiyaç olduğu ve özellikle ebeveynlere ve öğretmenlere önemli görevler düştüğü açıkça görülmektedir. Bu noktada eğitimcilerin ve ailelerin ergenlerin yaşayacakları olumsuzlukları göz ardı etmemeleri, teknolojiyi aşırı kullanmada etkili olan risk faktörlerinin belirlenmesi için kapsamlı bilimsel çalışmaların yapılması çok büyük önem taşımaktadır. Önleyici PDR çalışmaları kapsamında okullarda çocukların, ergenlerin ve ebeveynlerinin teknolojinin sağlıklı ve bilinçli kullanımı konusunda bilgilendirilmesi, teknoloji bağımlılığını önleme çalışmaları yapılması, ergenlerin benlik saygısını artırma, başa çıkma becerileri kazandırma, sosyal becerileri geliştirme, teknoloji kullanımı alışkanlıklarını kontrol etmeleri için öz kontrol becerileri kazandırılması yararlı olacaktır. Bu kapsamda şu öneriler sunulabilir:

-Aşırı teknoloji kullanımı ve bağımlılığı önleme ve müdahale sürecine yönelik çalışmalar yapılması,

-Okulda teknoloji bağımlılığını da içeren tüm diğer bağımlılık türlerine yönelik hazırlanmış psiko-eğitim programları uygulanması ve bu programların çocuk, aile ve öğretmen boyutlarını içerecek şekilde hazırlanması,

-Okul Rehberlik ve Psikolojik Danışma uygulamaları kapsamında grup rehberliği çalışmalarının yaygınlaştırılarak sosyal beceriler ve başa çıkma becerileri odaklı grup çalışmalar yapılması,

-İnternet/Dijital tehlikelere yönelik çocuklara farkındalık eğitimleri ve atölye çalışmaları yapılması,

-Başta eğitimciler ve aileler olmak üzere toplumun tüm kesimlerinde teknolojinin aşırı kullanımına ve bağımlılığa ilişkin farkındalık kazanılması yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Aral, N. ve Doğan Keskin, A. (2018). Ebeveyn bakış açısıyla 0-6 yaş döneminde teknolojik alet kullanımının incelenmesi. *Addicta: The Turkish Journal on Addiction*, 5, 317–348.
- Asıcı, E. (2018). *Çocuk Ve Ergenlerde Problemlili İnternet Kullanımını Önleme Ve Müdahale*. F. Savi Çakar. (Ed.), *Önleyici Psikolojik Danışma Kuram ve Uygulamaları*. PEGEM Akademi Yayıncılık. Ankara.
- Brunborg, G. S., Mentzoni, R. A., & Frøyland, L. R. (2014). Is video gaming, or video game addiction, associated with depression, academic achievement, heavy episodic drinking, or conduct problems?. *Journal of behavioral addictions*, 3(1), 27-32.
- Cansever, A. (2013). *Ergenlerin internet kullanımının toplumsal ilişkilerinde yarattığı sorunlar*. M. Kalkan & C. Kaygusuz (Ed.), *İnternet bağımlılığı sorunlar ve çözümler içinde* (s. 193–210). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ceyhan, E. (2008). Ergen ruh sağlığı açısından bir risk faktörü: İnternet bağımlılığı. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 15(2), 109–116.
- Ceyhan, E. ve Ceyhan, A. A. (2011). *Çocuk ve ergenlerde bilgisayar ve internet kullanımının gelişimsel sonuçları*. A. Kuzu (Ed.), *Bilgisayar II içinde* (s. 165–188). Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Çınar, M. (2015). *Ergenlerin problemlili internet kullanım davranışları ile yaşam doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Davis, R. A. (2001). A Cognitive-behavioral model of pathological internet use. *Computer Human Behavior*, 17, 187-195.
- Davis, R., A., Flett, G., L., & Beser, A. (2002). Validation of a new scale for measuring problematic internet use: Implications for pre-employment screening. *Cyber Psychology & Behavior*, 5, 331-346.
- Fraenkel, J., Wallen, N., & Hyun, H. (2012). *How to design and evaluate research in education*. Columbus, OH: McGraw-Hill.
- Goswami, V., & Singh, D. R. (2016). İnternet addiction among adolescents: A review of the research. *The International Journal of Indian Psychology*, 3(3), 37-44.
- Günlü, A. ve Ceyhan, A. A. (2017). Ergenlerde internet ve problemlili internet kullanım davranışının incelenmesi. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 4, 75-117.
- Hall, A.S. & Parsons, J. (2001). İnternet Addiction: College Student Case Study Using Best Practices In Cognitive Behaviour Therapy. *Journal of Mental Health Counseling*, 1040-2861, October 1, 2001, 23(4)
- Kuss, D.J. & Griffiths, M.D. (2012). Internet and gaming addiction: a systematic literature review of neuroimaging studies. *Brain sciences*, 2(3), 347-374.
- Ögel, K. (2012). *İnternet Bağımlılığı: İnternetin Psikolojisini Anlamak Ve Bağımlılıkla Baş etmek*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

- Öztürk, Ö., Odabaşıoğlu, G., Eraslan, D., Genç, Y. ve Kalyoncu, A. (2007). İnternet bağımlılığı: Kliniği ve tedavisi. *Bağımlılık Dergisi*, 8(1), 36–41.
- Potter, W. J. (2015). *Introduction To Media Literacy*. SAGE
- Saldaña, J. (2011). *Fundamentals Of Qualitative Research: Understanding Qualitative Research*. New York, NY: Oxford University Press
- Spada, M. M. (2014). An Overview Of Problematic Internet Use. *Addictive Behaviors*, 39, 3-6.
- Subrahmanyam, K., & Lin, G. (2007). Adolescents On The Net: Internet Use And Well-Being. *Adolescence*, 42(168), 659–677.
- Şahin, F. (2007). İnternet ve çocuk istismarı. Sosyal Pediatri Günleri. Basın Yayında Çocuk Sağlığı Sempozyumu Bildiri Özetleri. Ankara.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). Sözel, Yazılı ve Diğer Materyaller için İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri. Epsilon Yayınevi, İstanbul.
- T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı (2013).Gençlik ve sosyal medya araştırması. <http://www.gsb.gov.tr>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2013). 06-15 yaş grubu çocuklarda bilişim teknolojileri kullanımı ve medya. <http://www.tuik.gov.tr>
- Türkiye İstatistik Kurumu (2015). Hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması, 2015. [http:// www.tuik.gov.tr](http://www.tuik.gov.tr)
- Vural, Z., B., A. ve Bat, M. (2010). Yeni bir iletişim ortamı olarak sosyal medya: Ege Üniversitesi iletişim fakültesine yönelik bir araştırma. *Yaşar Üniversitesi Dergisi*, 20(5), 3348-3382.
- Yellowlees, P. & Marks, S. (2007). Problematic Internet use or Internet addiction?. *Journal Computers in Human Behavior*, 23(3), 1447-1453.
- Young, K. (1999). *Internet addiction: Symptoms, evaluation and treatment*. Retrieved from <http://www.netaddiction.com/articles/symptoms.pdf>
- Young, K. S. (2000). Cyber-disorders: The mental health concern for the new millennium. *Cyber Psychology and Behavior*, 3(5), 475-479.
- www.yesilay.org.tr/tr/bagimlilik/teknoloji-bagimliligi

EXTENDED ABSTRACT

In secondary school, students are able to cope with adolescence changes and problems, and to use technology to meet their needs such as leisure time activities, entertainment, games and socialization. However, it is seen that serious problems arise in terms of the risks and risks that are waiting for them in this process. One of the most important problems related to technology overuse is technology addiction. Addiction is that the person loses control over an object or action, and begins to live without him. In other words, the disappearance of the will in use and behavior means that the person continues to want or not to use the addiction behavior or behavior. Internet usage and related problems are increasing day by day in the world. Controlling this increase is especially important for children and adolescents. The problems frequently encountered by

adolescents with problematic internet users increase the frequency and frequency of internet usage and the negative effects on adolescents are increasing. The aim of this study is to examine the awareness levels of secondary school students about the use of technology and risks.

This research was conducted with qualitative research method. This research is a qualitative study of secondary school students' awareness of the use of technology and their awareness of the risks. Participants of the study were formed by using appropriate sampling method. Located in the province of Burdur in Turkey continue to work in two state secondary school education and training a total of 99 secondary school students (50 boys, 49 girls) were enrolled. The data of the study were collected through a structured interview form consisting of nine questions which were prepared by the researchers and used frequently in the qualitative research design in order to determine the level of awareness of technology use and risks of secondary school students. In the analysis of the data of the research, the responses of the secondary school students to the questions in the semi-structured interview form were analyzed by content analysis method. In the content analysis, firstly the answers of the open-ended questions were read and coded and themes were determined by the researchers.

Within the scope of the research, adolescents spend most of their time in television in their daily lives. However, the mean time spent by students on using computers or tablets is 1.67 hours per day. The average duration of using the mobile phone is 1.86 hours. Playstation etc. The average duration of the gaming tools is 1.59 hours. When the average of the usage period of the technological tools used by adolescents is examined, it is determined that the time spent on technological tools in the daily lives of the students is long enough when all the technological tools are used together. It was determined that adolescents' aim of using technology was to make education, homework and research, to evaluate leisure time, to chat, to use social media and to listen to music for play and entertainment purposes.

Adolescents who participated in the research were determined to frequently use technology to do education, homework and research, play and entertainment, to spend their free time, to chat, to use social media and to listen to music. The students were asked about the reactions of their parents and teachers to use technological equipment and the majority of the students stated that they did not receive any penalties, while some stated that they were forbidden to use technological equipment in the time of the exam. some of them stated that they received a small verbal warning.

Adolescents often expressed the reasons for using technology frequently as games and entertainment, addiction, boredom, training and homework, and watching videos or movies, and some of the students were informed about the adversities of technology, risky situations and ways of prevention. and they wanted to get information about the subject. Adolescents, children and adolescents need to use technology in order to prevent the use of technology in the time spent planning and the rules should be set; technology and the Internet in case they can not be separated from the media states that they should be punished. They stated that they should be given warnings to prevent their use of technology and, if possible, recruitment of new hobby, participation in sports activities and directing to social activities such as spending time with friends.

It was determined that the findings of the study were similar to the results obtained in other studies. These results can be evaluated as the necessity of focusing on the disadvantages as well as the beneficiary functions of the use of technology, and that young people use technology as more entertainment and leisure time activities, in this case, it is necessary to increase the conditions and social/cultural activities that adolescents can establish healthy social relations in

this period. When students spend a lot of time using technological equipment, it is thought that families and teachers either ignore this situation or go beyond punishment, and that these reactions will not be very effective in preventing the use of technology.

As a result, the rate of excessive use of technology for children and adolescents is high as emphasized in other studies, they are more exposed to the negative effects of the technology than their benefits due to overuse of the technology, there is no comprehensive information and prevention studies on this subject and teachers and parents should focus more on this subject. It is clearly seen that there is a need for school-based prevention, especially for parents and teachers. Effective prevention and intervention studies should be carried out for secondary school students' technology addiction, especially for the vehicles carrying internet and other addiction risks. In this process, awareness raising and coping skills with comprehensive prevention programs have begun to be emphasized. At the same time, it is a necessity to make more scientific studies on this subject, to put forward the reasons of using technology in secondary school students and to focus on the risks arising from the use of technology.